

Laura Hammarberg

HÄVETTÄVÄ ÄITIYS

Diskurssianalyttinen tutkimus
äitiyteen kiinnittyneestä häpeästä

Yhteiskuntatieteiden tiedekunta
Kandidaatin tutkielma
Toukokuu 2021

TIIVISTELMÄ

Laura Hammarberg: Hävettävä äitiys: Diskurssianalyttinen tutkimus äitiyteen kiinnittyneestä häpeästä
Kandidaatin tutkielma
Tampereen yliopisto
Yhteiskuntatutkimuksen tutkinto-ohjelma
Toukokuu 2021

Tässä tutkielmassa tarkastelen äidin kulttuuriseen kategoriaan kiinnittyntä häpeää ja sitä, millaiseksi se äitien itsensä kertomana rakentuu. Tutkielman teoreettisena kehyksenä toimii sosiaalinen konstruktionismi, jonka perusajatuksia mukaillen, tässä työssä sekä häpeä että äidin kategoria ymmärretään sosiokulttuurisesti rakentuviksi. Häpeä ja äidin kategoria eivät näin ollen ole luonnollisia ja valmiiksi olemassa olevia tutkimuksen kohteita, vaan ne, ja niille annetut merkitykset, ovat vuorovaikutuksen myötä, ajassa ja paikassa muuttuvia. Tutkielman tarkoituksena onkin kartoittaa sitä, kuinka äidin kategoriaan kulttuurisesti kiinnittynyt häpeä rakentaa äitiyttä ja äitiyden kokemusta, ja toisaalta myös sitä, millaiseksi äidit häpeää kirjoituksillaan rakentavat.

Tutkielman aineisto on kerätty äideille suunnatulta *huonoäiti.fi* -sosiaalisen median alustalta. Aineisto koostuu 12:sta anonyymistä äitien kirjoittamasta, sivustolla aikavälillä 2018–2021 julkaisusta, blogityylisestä kirjoituksesta. Aineistoksi valitut kirjoitukset ovat kertomuksia äitien kokemasta häpeästä, ja niitä on työssä analysoitu diskurssianalyttisiä menetelmiä hyödyntäen. Diskurssianalyysi analyysimenetelmänä on mahdollistanut aineistossa ilmeneviin äitiyttä ja häpeää käsitteleviin ja niitä rakentaviin puhetapoihin, eli diskursseihin, tarttumisen ja niiden analyysin.

Analyysin tuloksena, teksteistä on paikannettavissa neljä toistuvaa ja toistensa kanssa osin limittäistä teemaa, joihin häpeän diskurssit äitien kertomuksissa kiinnittyvät. Teksteissä häpeä nousee esille etenkin vertailun kautta, kun omaa kokemusta ja suoriutumista äitinä peilataan kulttuuriseen ideaaliäidin käsitykseen. Oman suoriutumisen ja ideaalin välisten erojen aiheuttama häpeä ei kuitenkaan teksteissä limity vain itse äiteihin: oman lapsen poikkeaminen ideaalilapsen käsityksestä koetaan myös häpeällisenä, ja merkkinä äitinä suoriutumisen epäonnistumisesta. Esimerkiksi heikentynyt mielenterveys ja sen oireet esitetään teksteissä häpeällisinä ja ideaaliäidin rooliin kuulumattomina. Ideaalikäsitysten ja todellisuuden peilaaminen ilmenee teksteissä kuitenkin myös häpeän vastustamisena: itseään ja ideaalikäsityksiä refleктоimalla, äidit pystyvät tunnistamaan ideaaliäidin aiheuttaman harhan ja vapauttamaan itsensä vertailun aiheuttamasta häpeästä. Vaikka analysoitujen kertomuksien voidaan nähdä sekä heijastavan että rakentavan kulttuurisia käsityksiä äitiydestä ja siitä, mikä on häpeällistä, voidaan sosiaalisen median alustalle jaetut kokemukset ja kertomukset myös ymmärtää keinona vastustaa ja kyseenalaistaa häpeää, joka äitiyteen kulttuurisesti kiinnitetään.

Avainsanat: häpeä, äitiys, diskurssianalyysi, sosiaalinen konstruktionismi

Tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin OriginalityCheck –ohjelmalla.

Sisällys

1. Johdanto	1
2. Sosiaalinen konstruktionismi ja sosiokulttuurisesti rakentuva häpeä	2
3. Äiti kulttuurisena, yhteiskunnallisena ja diskursiivisena kategoriana	6
4. Aineisto ja menetelmät.....	9
4.1 Huono Äiti -sivusto ja tutkimusaineisto	9
4.2 Diskurssianalyysi ja analyysiprosessi	11
4.3 Tutkimuksen eettisyys.....	14
5. Analyysi.....	15
5.1 Ideaaliäidin peilaaminen omaan äitikokemukseen	16
5.2 Ideaalilapsen peilaaminen omaan lapseen	19
5.3 Mielenterveyden haasteet ja uupumus häpeän aiheuttajana	21
5.4 Äitiyden ideaalin harhan tunnistaminen ja häpeän vastustaminen.....	24
6. Yhteenveto ja pohdinnat	25
7. Lähteet.....	30

1. JOHDANTO

Tässä kandidaatin työssä tutkin suomalaisten äitien kokemaä häpeää ja häpeän kulttuurista rakentumista analysoimalla äitien sosiaaliseen mediaan kirjoittamia blogimuotoisia kirjoituksia. Koska sekä häpeä että äitiys ovat tutkimuksen kohteina ja ilmiöinä moninäkökulmaisia, rajaän tutkimusnäkökulmani sosiaalisen konstruktionismin teoriaperinteeseen, jossa ympäröivä maailma nähdään vuorovaikutuksessa kielenkäytön myötä rakentuvana (Burr 2004, 132). Tässä tutkimuksessa sekä häpeää että äidin kategoriaa siis lähestytään ajasta ja paikasta riippuvaisina sosiokulttuurisina vuorovaikutuksen tuotteina. Häpeän ja äidin kategorian ymmärtäminen muutokselle avoimena olevina ja kielenkäytön myötä rakentuvina ilmiöinä tukee myös tutkielman diskurssianalyttistä tutkimusmenetelmää.

Tutkielman aineisto koostuu 12:sta äitien anonyymisti kirjoittamasta huonoäiti.fi -sivustolla julkaistusta häpeää käsittelevästä tekstistä. Tutkielmassa aineistoa analysoidaan diskurssianalyysin avulla, joka mahdollistaa aineistossa ilmenevien puhetapojen tarkastelun kautta tutkielman kiinnostuksenkohteisiin tarttumisen. Tutkielman tarkoituksena onkin selvittää, millaisena häpeä äitien kirjoittamissa teksteissä ilmenee ja millaista käsitystä äitiydestä ja siihen liittyvästä häpeästä niissä rakennetaan. Näin ollen, tutkimuskysymykseni ovat:

Millaiseksi äidit kokemaansa häpeää blogikirjoituksissa rakentavat?

Miten häpeä rakentaa äitiyden kokemusta ja äitinä olemista?

Oletuksenani on, että häpeä on tunne, joka kulttuurisesti kiinnitetään äitiyteen ja äiteihin, ja joka vaikuttaa sekä heidän kokemukseensa itsestään että siihen, millaisia mahdollisuuksia heillä on toimia äiteinä ja yksilöinä. Oletan myös, että äitiyteen liittyvä häpeä on tunne, joka aiheuttaa samaistumisen kokemuksia, joskin häpeästä ja sen aiheuttajista puhuminen voi olla äitiyteen liittyvä tabu. Äitiyteen kiinnittyvän häpeän tutkiminen on hedelmällistä ja tärkeää, jotta häpeää äitiyteen kulttuurisesti kiinnittyneenä kokemuksena voidaan paremmin ymmärtää. Häpeän ilmenemisen ja kulttuurisen rakentumisen ymmärtäminen voi auttaa ennaltaehkäisemään äitiyden häpeään liittyviä negatiivisia seurauksia, kuten masennusta ja uupumusta. Äitien kokeman häpeän käsittely

tutkimuksen kentällä myös normalisoi häpeää, helpottaa siitä avoimesti puhumista ja toivottavasti myös edesauttaa rakentavaa yhteiskunnallista keskustelua.

Aloitan tutkielmani tutustuttamalla lukijan tutkielmani teoriataustaan ja keskeisiin käsitteisiin: sosiaaliseen konstruktionismiin, häpeään ja äitiyteen. Pohjustan teoriaosuuden esittämällä työtä kehystävän sosiaalisen konstruktionismin merkittävimmät ideat, jonka jälkeen siirryn käsittelemään häpeää sosiokulttuurisena tunteena. Tämän jälkeen hahmottelen lukijalle aiempaa äitiystutkimusta sekä äidin kulttuurista ja diskursiivista kategoriaa suomalaisessa kontekstissa. Tutkielmaa pohjustavan teoriaosuuden jälkeen, esittelen aineistoni sekä huonoäiti.fi -alustan, jolta aineisto on kerätty, jonka jälkeen siirryn analyysimenetelmän ja analyysiprosessin kuvaukseen. Lopuksi esitän analyysini tulokset. Päätän tutkielmani pohdintoihin, joissa syvennyn tutkielman tuloksiin ja niiden laajempaan merkitykseen.

2. SOSIAALINEN KONSTRUKTIONISMI JA SOSIOKULTTUURISESTI RAKENTUVA HÄPEÄ

Sosiaalinen konstruktionismi toimii tämän tutkimuksen teoreettisena kehyksenä, joka rajaa sekä tutkimuksen näkökulmaa että käytettyjä tutkimusmenetelmiä. Sosiaalinen konstruktionismi on mahdollista ymmärtää näkökulmana, joka on kiinnostunut kielenkäytöstä, ja siitä kuinka kielenkäytön myötä merkityksiä tuotetaan, ylläpidetään ja muutetaan (Burr 2014, 139–140). Tässä tutkimuksessa sekä äitiys että häpeä ymmärretään siis kulttuuriin kiinnittyneissä vuorovaikutussuhteissa kielellisesti rakentuviksi. Pohjustakseni tutkielmani näkökulmaa tarkemmin, aitan luvun määrittelemällä sosiaaliselle konstruktionismille keskeiset ajattelutavat, jonka jälkeen siirryn käsittelemään häpeää sosiokulttuurisena tunteena ja sitä, kuinka se konkretisoituu yksilöiden kehoissa.

Sosiaalisessa konstruktionismissa ympäröivä sosiaalinen maailma ymmärretään vuorovaikutuksessa kielenkäytön kautta rakentuvaksi. Kielenkäytön merkitys on siis niin yksilöiden kuin laajemman yhteiskunnan kannalta merkittävä: kielen avulla ympäröivää sosiaalista maailmaa jäsennetään ja tehdään ymmärrettäväksi. Erilaiset puhetavat, eli diskurssit ohjaavat sitä, kuinka ympäröivää maailmaa ja sen ilmiöitä on mahdollista jäsenellä ja kuinka se on mahdollista hahmottaa. Samalla kielenkäytön myötä vallitsevia diskursseja kuitenkin myös uusinnetaan, ja uusia, rinnakkaisia puhetapoja tuotetaan. Kielenkäytön ja sosiaalisen todellisuuden suhde on siis dynaaminen ja jatkuvassa muutoksessa. On kuitenkin tärkeää huomioida, että kielen avulla, tai sitä tarkastelemalla, ei kyetä tavoittamaan lopullista totuutta sosiaalisen maailman todellisesta luonteesta. Lopullinen totuus ja sen paikantaminen eivät näin ollen ole sosiaaliselle konstruktionismille rakentuvan tutkimuksen tavoitteita. Tutkimuksessa kielenkäytön myötä rakentuneiden diskurssien ennemminkin nähdään heijastavan vallitsevaa aikaa ja kulttuuria. (Burr 2004, 132–135.) Pehdyn kielen merkitykseen sosiaalisen maailman rakentajana vielä syvällisemmin menetelmäosion *diskurssianalyysi ja tutkimusetiikka* -alaluvussa.

Kuten Burr (2014, 132) kirjoittaa, sosiaalisessa konstruktionismissa painottuu kielen konstruktivinen, eli rakentava voima merkitysjärjestelmänä. Kuinka konstruktivinen näkökulma sitten kiinnittyy häpeään ja häpeän tutkimukseen? Häpeää tunteena voidaan tarkastella tunteiden sosiokulttuurisen rakentumisen näkökulman avulla, joka on osa laajempaa yksilöllisen kokemuksen sosiokulttuurisen rakentumisen teoriaa. Sosiokulttuurisen rakentumisen teoriassa, yksilön sosiaalisen- ja kulttuurisen ympäristön nähdään toimivan pohjana, jolle hänen kokemuksensa, esimerkiksi tunteet rakentuvat. (Harré 1986, 32.) Kuten filosofi ja sosiaalipsykologi George Herbert Mead (1934) kirjoittaa, yksilön kokemukset rakentuvat suhteessa siihen sosiaaliseen ryhmään, johon yksilö kuuluu, jolloin yksilön toiminta voidaan ymmärtää vain huomioimalla yksilöä ympäröivän laajemman sosiaalisen ryhmän toiminta. (Mead 1934; sit. Harré 1986, 32.)

Tunteet, kuten häpeä, osana yksilön kokemusta, rakentuvat siis suhteessa yksilön sosiaaliseen ympäristöön, eli suhteessa niihin ihmisiin ja ryhmiin, joiden kanssa yksilö on tekemisissä. Tunteiden sosiokulttuurisen rakentumisen näkökulmasta, tunteita luonnehtivat tietyn sosiaalisen ryhmän kulttuuristen uskomus- ja moraalijärjestelmien määrittelemät asenteet, jotka yksilö oppii ja sisäistää omaksuessaan kulttuurinsa odotukset, normit ja arvot. Jotta tiettyä tunnetta, kuten häpeää, voidaan tuntea, täytyy yksilön näin ollen omaksua sosiaalisen ryhmänsä kulttuurinen tieto ja

moraalit sekä ymmärtää sosiaaliset tilanteet, joissa tunnetta voi ilmetä. (Harré 1986, 33–34.) Esimerkiksi äitiyteen kiinnittyvän häpeän kontekstissa, äiti, joka on kasvanut sosiaalisessa ympäristössä, jossa lapsen imettämättä jättäminen ei ole moraalisesti paheksuttua, ei imettämättä jättäessään luultavammin koe häpeää samalla tavalla kuin äiti, jonka kulttuurissa imettämättä jättäminen nähdään moraalisesti paheksuttavana ja huonon äitiyden merkinä. Paikkaan ja tilanteeseen kiinnittyvää tunnetta voidaan äitiyteen kietoutuneen häpeän kontekstissa havainnollistaa esimerkiksi sillä, kuinka eri sosiaalisten ympäristöjen poikkeavat suhtautumistavat julkiseen imetykseen vaikuttavat siihen, aiheuttaako julkinen imetys äideissä häpeää vai ei.

Tunteet eivät sosiokulttuurisen näkökulman mukaan siis ole luonnollisia reaktioita tiettyjen tilanteiden luonnollisiin piirteisiin, vaan ne ovat ymmärrettävissä sosiokulttuurisesti määriteltynä ilmaisuina ja kokemuksina, jotka syntyvät tietyissä sosiaalisissa tilanteissa (Harré 1986, 33–34). Asiat, jotka koetaan – tai joita ei koeta – häpeällisenä, muovautuvat ja rakentuvat näin ollen kulttuurisesti. Kulttuuri vaikuttaa esimerkiksi kuvastoon ja ideaaleihin, jotka tietyn tunteen, kuten häpeän, konseptiin liitetään. Individualistisissa kulttuureissa, kuten suomalaisessa kulttuurissa, häpeän tunteeseen kiinnittyvät ideat heikkoudesta, arvottomuudesta ja halusta piiloutua. Kollektiivisissa kulttuureissa häpeän tunteeseen taas saattavat kuulua vahvemmin hylätyksi ja jätetyksi tulemisen kuvastot (Leeming & Boyle 2004, 12–13.) Tunteilla voidaan argumentoida olevan sosiokulttuurisia funktioita; ne edistävät kulttuurin arvojen mukaista toimintaa ja motivoivat yksilöitä pidättäytymään toiminnasta ja ajattelutavoista, jotka ovat kulttuurissa ei-toivottuja. Tietyn tunteen, kuten häpeän, kokeminen ja esittäminen näin ollen vahvistaa niitä yhteiskunnallisia arvoja, jotka kyseistä tunnereaktiota ohjaavat. (Harré 1986, 33–34.)

Häpeä sosiaalisena tunteena onkin jatkuvasti läsnä yksilöiden elämässä. Sosiologi Thomas Scheff (2000, 97) argumentoi, että häpeään emotionaalisesti liittyy ominaisesti tunne siitä, että sosiaaliset suhteet ja -sidokset ovat uhattuna. Näin ollen häpeä lävistää kaikki sosiaaliset suhteet ja vuorovaikutustilanteet, sillä vaikka häpeää koetaan kohtaamistilanteissa vain toisinaan, sitä kuitenkin jatkuvasti ennakoitaan. Myös sosiologi Erving Goffman (1967) kuvaa tutkimuksessaan kasvotyön käsitteellä sitä, kuinka vuorovaikutuksessa osapuolet pyrkivät jatkuvasti suojelemaan sekä omia että muiden kasvoja välttyäkseen nolostumisen ja häpäistymisen kokemukselta. Häpeä ei siis vain synny sosiaalisessa vuorovaikutuksessa, vaan myös muokkaa vuorovaikutuksen kulkua (Goffman 1967). Häpeällä voidaan näin ollen nähdä olevan myös konkreettisia vaikutuksia. Häpeän

ennakointi ja halu välttää häpeää vaikuttavat siihen, millaisessa vuorovaikutuksessa yksilöt ovat ja kenen kanssa, ja millaisia vuorovaikutustilanteita yksilöt välttävät.

Vaikka häpeä tunteena syntyy vuorovaikutuksessa, ei se kuitenkaan tarkoita sitä, etteikö häpeä voisi ilmetä vuorovaikutustilanteen ulkopuolella. Tunteita tutkinut kulttuurintutkija Sarah Ahmed (2014, 106–107) esittääkin, että häpeä sosiaalisena tunteena vaatii aina todistajan, joka voi olla joko fyysinen tai sisäistetty. Kun yksilö häpeää yksin, häpeä syntyy yksilön kuvittelemasta siitä, että hän on jonkun katseen ja tarkkailun alaisena. Kuviteltu todistaja on tällöin yksilön sisäistämä. Emootioiden, kuten häpeän, joita yksin ollessa koetaan, voidaan siis ymmärtää rakentuvan sisäistettyjen kulttuuristen diskurssien ja kuvitteellisen yleisön välisestä neuvottelusta (Davies & Harré 1990: sit. Leeming & Boyle 2004, 11). Koska normatiivisista käsityksistä poikkeaminen usein tuottaa yksilössä häpeää, välttääkseen häpeän tunnetta, yksilöiden täytyy noudattaa ja toimia yhteiskunnallisten ideaalikäsitysten mukaisesti (Ahmed 2014, 106–107). Kulttuuriset käsitykset hyvästä äitiydestä ovat esimerkki ideaalista, johon äidit pyrkivät, ja joka saavuttamatta jäädessään synnyttää äideissä häpeää ja kokemuksen epäonnistumisesta.

Vaikka häpeä on tunteena sosiaalinen, ja syntyy tiettyjen kulttuuristen ja sosiaalisten arvojen ja kontekstien seurauksena, kannetaan sen vaikutukset yksilöiden kehoissa. Ahmedin (2014, 103–104) mukaan häpeään kuuluu tunne siitä, että yksilö on muiden silmissä paljastunut pahaksi määritellyn asian tekijäksi ja tähän liittyy pyrkimys piiloutua muiden katseilta. Häpeään liittyvät negatiiviset tunteet yhdistyvät muiden katseilta pois päin kääntyessä häpeän kokijaan itsensä tavalla, jolla pahuutta ei voida suunnata tai kiinnittää toiseen henkilöön tai asiaan. Häpeää voidaan siis kuvata vahvana tunteena, joka on yhteydessä yksilön kokemukseen ja tunteeseen itsestään. (Ahmed 2014, 103–104.) Häpeä ei näin ollen kuvaa pelkkää yksilön toimintaa ja toimijuutta, vaan se on osa yksilöä; häpeää aiheuttavan toiminnan pahuus pinttyy yksilöön ja hänen käsitykseensä itsestään (Ahmed 2014, 10). Kulttuurisesti häpeää ei kuitenkaan kiinnitetä kaikkiin kehoihin samalla tavalla. Erilaiset kehot kantavat erilaista häpeää ja eri ihmisille eri asiat nähdään häpeällisinä. Voidaan esimerkiksi argumentoida, että naisten (ja äitien) kehoihin ja toimintaan kiinnitetään häpeää, moralisointia ja stigmaa eri tavoin kuin miehiin (ja isiin) ja heidän toimintaansa ja kehoihinsa.

3. ÄITI KULTTUURISENA, YHTEISKUNNALLISENA JA DISKURSIIVISENA KATEGORIANA

Kuten häpeä, myös äiti ymmärretään tässä tutkimuksessa ensisijaisesti yhteiskunnallisesti ja kulttuurisesti muovautuvana kategoriana. Käsittelen tässä luvussa aluksi äitiä diskursiivisena kategoriana yleisesti, jonka jälkeen perehdyn äidin kategorian rakentumiseen suomalaisen yhteiskunnan kontekstissa. Luvun päätteeksi yhdistän häpeää ja äitiyttä käsittelevää tutkimusta ja tarkastelen äideille spesifiä häpeää sekä sitä, kuinka häpeä äitiyteen kiinnittyy ja äitiyden kokemukseen vaikuttaa.

Erilaisten kulttuuristen kategorioiden tarjoamien subjektipositioiden voidaan ymmärtää rakentuvat diskursiivisesti, jolloin ne ovat kietoutuneita tiettyyn aikaan sekä sosiaaliseen ja kulttuuriseen ympäristöön (Jokinen & Juhila & Suoninen 2016, 97). Äitiyttä, ja äitiyteen liittyviä oletuksia onkin mahdollista tulkita suuntaamalla katse äitiyden kulttuuriin merkityksiin (Nätkin 1997, 154). Kuten muutkin diskursiivisesti rakentuvat kategoriat, myös äitiys on jatkuvasti muutoksessa oleva kulttuurinen ja historiallinen konstruktio, jota uudelleen määritellään rinnakkaisissa ja toistensa kanssa kamppailevissa suhteissa. Yleisesti äitiys voidaan määritellä kulttuuriseksi konstruktiksi, joka palvelee etenkin suhdetta lapseen. Suhde lapseen tulee näkyväksi esimerkiksi prosessissa, jossa lapsesta irtaudutaan ja siihen kiinnitytään lapsen tarpeita mukailleen. Äidin kulttuurisen kategorian voidaan nähdä olevan olemassa etenkin lasta ja tulevaa sukupolvea varten. Äidin kulttuurinen kategoria voidaan kuitenkin myös ymmärtää merkittäväksi koko kansakunnan kannalta. (Nätkin 1997, 250–154). Äiti kulttuurisena ja diskursiivisena kategoriana on siis yhteiskunnallisesti merkittävä.

Perinteisesti äidin kategorian nähdään rakentuvan suvunjatkamisessa syntyvän sukupuolisuhteen prosessissa. Äitiyttä tutkinut Ritva Nätkin (1997) on tutkimuksessaan arvioinut, että suvunjatkamisen prosessissa syntyvä sukupuolisuhte rakenteistaa yhteiskuntaa merkittävästi. Suvunjatkamisen prosessissa naisille ja miehille avautuvat toisistaan poikkeavat muuttuvat roolit yhteiskunnallisessa työnjaossa ja kulttuurissa, jolloin sukupuolisuhte ei ole vain ruumiillinen, vaan

myös poliittinen ja yhteiskunnallinen. (Nätkin 1997, 26.) Vaikka nykyään äidin kulttuurisen kategorian voidaan argumentoida pitävän sisällään erilaisia äitiyden ja äidiksi tulemisen muotoja, suvunjatkamiseen kiinnittyvät sukupuoliroolit vaikuttavat yhä edelleen vahvasti siihen, millaiseksi äidin kategoria valtakäytöksissä muodostuu. Erilaiset diskursiiviset subjektipositiot voivat sekä tuottaa että riistää yksilön oikeuksia. Tietyillä subjektipositioilla, kuten äidillä, on yhteiskunnan kannalta merkittäviä funktioita, jolloin nämä subjektipositiot saattavat perustua alistamiselle. (Jokinen & Juhila & Suoninen 2016, 97.) Nätkinin (1997, 48) mukaan esimerkiksi äidin kategoriaan liitetään usein äidillinen masokismi eli halu kärsiä. Myös Riitta Auvinen (1997) argumentoi äitimyytin olevan naisia alistava rakenne (Auvinen 1997: sit. Nätkin 1997, 249).

Kun äidin kategoria nähdään ajassa ja paikassa rakentuvana, on hedelmällistä ottaa tarkemman tarkastelun kohteeksi se kulttuurinen konteksti, jota vasten suomalaisen äidin kategoria on suomalaisessa yhteiskunnassa syntynyt. Vaikka diskursiivisiin kategorioihin liitetyt odotukset ja asenteet muuttuvat historiallisesti, voidaan tiettyjen perinteisten äitiyskäsitteiden tulkita vaikuttavan äidin subjektipositioon yhä edelleen. Äitiyden diskursiivisia merkityksiä tutkinut Ritva Nätkin (1997) kirjoittaa, kuinka 1940- ja 1950-luvuilla vuosisadan puolivälin lehtikirjoittelu rakensi ja määritteli Suomessa ihanneäidin kategoriaa. Nätkinin (1997) mukaan perheet, joiden keskiöön äidit asetettiin, kuvattiin yhteiskunnan perustana. Lehtikirjoittelussa ihanneäiti kuvattiin hyväntuulisena, ystävällisenä ja kypsänä siveellisen uuden sukupolven kasvattajana. (Nätkin 1997, 150–151.) Sodan jälkeisen yhteiskunnan väestöpoliittiset painotukset antoivat äidin kategorialle korostuneen merkityksen. Äidin merkitystä ensisijaisena vanhempana ja äitiyden moraalista arvoa painotettiin, ja syytä lapsen epäonnistumisesta kasvaa yhteiskunnallisen ihanteen mukaiseksi yksilöksi etsittiin äidin vallasta. (Nätkin 1997, 160.) Näin ollen, naisen tehtävä yhteiskunnassa ei ollut vain kasvattaa paljon väestöä, vaan myös laadukasta ja kunnollista väestöä. Äitien merkitys ja rooli suomalaisessa yhteiskunnassa nähtiinkin välittäjänä, joka siirtää yhteiskunnan kulttuuriset arvot ja normit uudelle sukupolvelle. (Nätkin 1997, 183.)

1960-luvulle siirryessä, äitiyttä rakentavat puhetavat siirtyivät moralisoivasta puhetavasta kliinisempään näkökulmaan ja konseptualisointiin. Nätkinin (1997) mukaan, ansio- ja opiskelijaäitiyden yleistyttyä, yhtenäinen äidin kategoria alkoi myös hajoamaan, ja sosiaalitieteellinen tasa-arvodiskurssi haastoi kristillissiveellisen väestöpoliittisen diskurssin. (Nätkin 1997, 153.) Myös 1950-luvulla rakennettu vanhemmuuden kaksoisstandardi, jossa miehen tuli olla

ensisijaisesti perheenelättäjä ja naisen ennen kaikkea äiti, alkoi 1970-luvulle siirryttäessä murtumaan. (Nätkin 1997, 161.) Isän kategoria määräytyykin nykyään paljolti äidin kategoriaa vasten, ja isän kategorian merkitys tasa-arvoisena vanhempana on nyky Suomessa tasa-arvon diskurssiin kietoutunut normi. (Nätkin 1997, 164.) Vaikka isyys nykyään nähdään tasa-arvon diskurssista käsin, voidaan argumentoida, että vanhemmuuden kaksoisstandardi, jossa naisiin ja äitiyden onnistumiseen kiinnitetään erityistä huomiota, vaikuttaa yhä edelleen äidin kulttuuriseen kategoriaan. Äitiys ja sitä koskevat kulttuuriset odotukset rakentuvatkin suhteessa isyyteen ja sukupuolten välisiin valtasuhteisiin (Berg 2009, 174).

Nykyään ihanneäitiyttä ja suomalaista äitiä kulttuurisena kategoriana rakennetaan useilla eri yhteiskunnan kentillä samanaikaisesti. Toisin kuin ennen, nykyään äideillä itsellään on myös helpompi pääsy äitiyttä käsittelevään keskusteluun ja äitiyden ihanteiden tuottamiseen, esimerkiksi sosiaalisen median kautta. Sosiaalinen media mahdollistaa äitiyden ihanteiden refleктоimisen, vaihtoehtoisten äitiyshianteiden löytämisen, mutta samalla myös ihanteiden vahvistamisen ja tuottamisen. Vaikka useat äitiyteen liitetyistä kulttuurisista odotuksista ovat olleet läsnä jo kauan, uusinnetaan ja uudelleen tuotetaan niitä myös mediassa, myös äitien itsensä toimesta. (Berg 2009.)

Koska äitiys rakentuu suhteessa yhteiskunnallisiin ja kulttuurisiin odotuksiin, äitiyttä koskevat kulttuuriset odotukset ovat erottamattomasti kietoutuneet siihen, miten häpeä kiinnittyy äitiyteen. Äitiys ja äitiyden kokemus saattavat korkeiden yhteiskunnallisten odotusten takia esimerkiksi tuntua ongelmallisilta ja ristiriitaisilta, vaikka äitiydessä ja sen toteuttamisessa ei todellisuudessa olisi ongelmia. Äitiyttä koskevien odotuksien täyttymättä jättäminen arjen kokemuksissa johtaakin useisiin negatiivisiin emootioihin, kuten syyllisyyteen ja epävarmuuteen, jotka vaikuttavat äidin kokemukseen itsestään ja omasta arvostaan. Riittämättömyyden tunne johtaa äitejä usein tavoittelemaan mahdollisimman useita odotuksia vastaavaa äitiyttä. Epäonnistuminen ideaaliäitiyden tavoittelussa taas aiheuttaa äideille yhä enemmän emotionaalisia ristiriitoja ja häpeää. (Berg 2009.) Berg (2009) kuvaileekin, kuinka Suomessa äitejä kohtaavat asiantuntijat ovat alkaneet puhumaan yltiöäitiyden ilmiöstä, jossa äitiyttä suoritetaan oman hyvinvoinnin kustannuksella täydellisyyteen pyrkien. Yltiöäitiyden seurauksena on usein henkinen sekä fyysinen uupuminen. (Berg 2009, 170–171.)

Kun äitiyttä koskevia kulttuurisia odotuksia on paljon, jää äitiydenkokemukseen myös asioita, joita ei haluta tai uskalleta nostaa esille, koska ne eivät vastaa käsityksiä siitä, millaisia äitien tulisi olla ja mitä heidän tulisi äitiydestä tuntea. Näitä häpeälliseksi koettuja ja piilotettuja tunteita ja ajatuksia voidaan kutsua tabuiksi. Bergin (2009) mukaan yleisiä äitiyteen liittyviä tabuja ovat esimerkiksi omiin lapsiin kohdistuvat negatiiviset tunteet sekä uupuminen. Kun kielteisistä äitiyden tunteista ei ole kulttuurisesti sallittua puhua, voivat äidit tuntea ylitsepääsemätöntä häpeää ja syyllisyyttä, joka voi johtaa mielenterveyden ongelmiin tai jopa lapsen satuttamiseen. (Berg 2009, 171.) Äidin kulttuurisille ja diskursiivisille kategorioille rakennetuilla merkityksillä ja vaatimuksilla on näin ollen konkreettisia seurauksia.

4. AINEISTO JA MENETELMÄT

Seuraavaksi esittelen keräämäni aineiston sekä alustan, jolta aineisto on kerätty. Aineiston esittelyn jälkeen kartoitan diskurssianalyysiä analyysimenetelmänä ja kerron omasta analyysiprosessistani. Luvun lopuksi nostan vielä esille muutamia analyysin ja tutkielman kannalta keskeisiä eettisiä kysymyksiä ja pohdintoja.

4.1 Huono Äiti -sivusto ja tutkimusaineisto

Tutkielman aineisto koostuu 12:sta anonyymistä huonoäiti.fi -sivustolta poimitusta, avaudu tästä -lomakkeen kautta lähetetystä häpeää käsittelevästä blogityylisestä kirjoituksesta. Sivuston itsensä mukaan, Huono Äiti on yhteisöllinen sosiaalisen median alusta, jonka keskiössä ovat todellisten kokemusten esiin nostaminen ja vertaistuki (Huono Äiti: Tietoa 2021). Sivuston sisältö on yhteisön jäsenten sekä vakituisten kirjoittajien ja kuvaajien yhdessä tuottamaa ja yhteisön jäsenten on mahdollista jakaa sivustolla omia kirjoituksiaan ja kuvia. Koska Huono Äiti on rekisteröity tavaramerkki, on sivustolla myös kaupallisessa yhteistyössä tuotettua sisältöä. Huono Äiti pidättää oikeudet hyväksyä tai olla hyväksymättä Avaudu tästä -lomakkeet kautta lähetetty mediasisältö ennen sen julkaisua, jolloin sivuston sisältö on moderoidumpaa kuin esimerkiksi keskustelut avoimilla nettipalstoilla. Julkaistuja kirjoituksia on kuitenkin mahdollista kommentoida anonyymisti

nimimerkillä. Sivuston käyttäjäehtojen mukaisesti, sivulle lähetetyn materiaalin tekijänoikeudet siirtyvät lähettämisen jälkeen Huono Äiti Oy:lle. (Huono Äiti: Tietoa 2021.)

Sivuston mukaan, alkuvuonna 2021 huonoäiti.fi tavoitti yli 1,5 miljoonaa katselukertaa ja sivuston kävijöistä 73 % on arvion mukaan naisia. Sivuston kävijöistä valtaosa on myös suomenkielisiä ja asuu kaupungeissa. Huono Äiti -yhteisön seuraajaa kuvataankin sivulla kaupunkilaiseksi naiseksi. (Huono Äiti: Yrityksille 2021.) Vaikka aineisto on anonymi, eikä tarjoa mahdollisuutta hyödyntää erilaisten risteävien sosiaalisten kategorioiden analyysiä, on sivuston tarjoamien tietojen pohjalta mahdollista muodostaa jonkinlainen käsitys siitä, millaiset ihmiset sivustolle kirjoittavat ja millaiselle yleisölle sivuston sisältö on suunnattu. Pohdin sivuston käyttäjäryhmän valikoitumisen vaikutusta aineistoon ja analyysin tuloksiin tarkemmin vielä *yhteenveto ja pohdinnat* -luvussa.

Valikoin tutkielman aineistoksi Huono Äiti -yhteisön jäsenten Avaudu tästä -lomakkeen kautta anonymisti nimimerkillä lähetettyjä tekstejä. Aineiston ulkopuolelle rajautuivatkin kaupallisessa yhteistyössä tuotetut tekstit sekä sivuston vakituisten kirjoittajien tuottamat julkaisut. Päätin rajata aineiston ulkopuolelle muut kuin yhteisön jäsenten lähettämät kirjoitukset, sillä ne eivät sisällöllisesti vastaa henkilökohtaista blogikirjoitusta, eivätkä ne näin ollen ole hedelmällisiä analyysin kohteita oman tutkimusaiheeni kannalta. Kaupallisessa yhteistyössä tuotetuilla teksteillä on sivustolla myös eri tarkoitus ja tavoite, kuin yhteisön jäsenten lähettämällä teksteillä, mikä tekee niistä omaan analyysiini sopimattomia. Aineiston rajauksen ulkopuolelle jäivät myös kirjoitusten yhteydessä olevat kuvat, sillä tulkitsem niiden merkityksen julkaisuissa toimivan vain mielenkiintoa herättävinä kuvituskuvina, joilla ei ole tekstin kannalta sisällöllistä arvoa. Aineistoa etsiessäni, löysin äitiyttä ja häpeää käsitteleviä blogikirjoituksia myös muilta nettisivuilta. Päätin kuitenkin rajata tutkielmani aineiston huonoäiti.fi -sivustoon, sillä uskon itse sivuston toimivan tekstejä ja niiden sisältöä ohjaavana kontekstina. Samalta nettisivulta valikoitu aineisto asettuukin yhtenäiseen kehykseen, jolloin itse sivuston vaikutusten huomiointi tekstien puhetapoihin ja sisältöön tulee mahdolliseksi.

Kaikki aineistoksi valikoimani kirjoitukset ovat Huono Äiti -sivuston hakukentässä termeillä *"häpeä"* ja *"hävettää"* haettuja, ja valikoitu osaksi aineistoa sen perusteella, vastaavatko ne tutkielman aiheenrajauksen kannalta relevantteja teemoja ja näkökulmia, kuten äitiyttä. Rajauksen ulkopuolelle jäivät siis esimerkiksi parisuhdetta tai muita elämän osa-alueita käsittelevät

kirjoitukset. Aineistoksi valikoidut tekstit vaihtelevat pituudessaan 121 sanasta 934 sanaan ja kirjoitusten julkaisuajankohdat sijoittuvat aikavälille 2018–2021. Kirjoituksista yksi on julkaistu vuonna 2021, seitsemän vuonna 2020, kolme vuonna 2019 ja yksi vuonna 2018. Kaikki tekstit ovat suomenkielisiä.

4.2 Diskurssianalyysi ja analyysiprosessi

Sosiaalikonstruktivistista ajatteluperinnettä mukailen käytän tämän tutkielman analyysimenetelmänä diskurssianalyysiä. Diskurssianalyysi on yksi laadullisen eli kvalitatiivisen tutkimuksen tutkimusmenetelmistä. Laadullisia tutkimusmenetelmiä hyödyntämällä pyritään selvittämään ja ymmärtämään ihmisten merkity maailmaa ja toimintaa. Laadullinen tutkimus pyrkii näin ollen kuvaamaan ja tutkimaan tutkittavan ilmiön laadullisia ominaisuuksia. (Pietikäinen & Mäntynen 2009, 139.) Laadullisille tutkimusmenetelmille, kuten diskurssianalyysille, ominaisia piirteitä ovat muun muassa itsestäänselvyksien kyseenalaistaminen, subjektiivisuuden arvostus sekä tutkittavien tuottamien merkityksien ja tulkintojen korostaminen (Juhila, 2021b). Tutkielman kehystämisessä ja analyysissä, itsestäänselvyksien kyseenalaistaminen ilmenee esimerkiksi tavoissa, joilla tutkittavaa ilmiötä ja tutkimuksen kohteita määritellään ja käsitteellistetään. Käytettyjä määritelmiä ei oteta tutkimukseen käyttöön itsestäänselvyksinä, vaan ne pyritään näkemään, kuten Juhila (2021b) kirjoittaa, ”vierain silmin”.

Subjektiivisuuden arvostuksella viitataan siihen, kuinka tutkittavia ihmisiä kohdellaan tutkimuksessa passiivisten tutkimuskohteiden sijasta toimijuuden ja mielen omaavina henkilöinä, joilla on kyky tuottaa tavoitteita ja merkityksiä. Tutkimuksessa subjektiivisuuden arvostus nousee esiin myös, kun tutkija tunnustaa oman subjektiivisuutensa suhteessa tutkimukseen. Tutkittavien ihmisten tuottamien merkitysten ja tulkintojen korostaminen laadullisen tutkimuksen ominaispiirteenä tarkoittaa sitä, että tutkittava ilmiö pyritään kuvaamaan tutkittavien ihmisten näkökulmasta, eikä heidän ulkopuoleltaan. (Juhila 2021b.) Nämä laadullisen tutkimuksen piirteet ovat lähtökohtia, jotka ohjaavat tutkielmaani ja tutkimusaineiston analyysiä.

Diskurssianalyysi tutkimusmenetelmänä tutkii kielenkäyttöä sekä muuta merkitysvälitteistä toimintaa. Diskurssianalyysissä kieltä ei ymmärretä todellisuuden heijastuksena tai porttina tosiasioiden perimmäiseen luonteeseen, vaan se nähdään osana todellisuutta. Diskurssianalyysin kiinnostuksen kohteena onkin se, miten sosiaalista todellisuutta rakennetaan ja tuotetaan sosiaalisten käytäntöjen myötä. (Jokinen & Juhila & Suoninen 2016, 17.) Kieltä käytettäessä ympäröivää maailmaa kuvataan, merkityksellistetään ja uusinnetaan. Kielenkäytön kohteet siis rakennetaan eli konstruoidaan merkityksellisiksi. Kieltä jäsennetään sosiaalisesti jaettujen merkityssysteemien avulla, jotka rakentuvat suhteessa toisiinsa osana erilaisia sosiaalisia käytäntöjä. (Jokinen & Juhila & Suoninen 2016, 26–29.) Esimerkiksi ”äiti”, ”isä” ja ”lapsi” voidaan ymmärtää suhteessa toisiinsa rakentuvina merkityssysteeminä, joille konstruoidaan kulttuurisia merkityksiä.

Kuten Jokinen, Juhila ja Suoninen (2016) kirjoittavat, diskurssianalyysin kentällä vallitsee ymmärrys rinnakkaisista ja keskenään kamppailevista merkityssysteemeistä. Samoja asioita on mahdollista kuvata eri tavoin ja niille on mahdollista rakentaa toisistaan poikkeavia merkityksiä. Näitä sosiaalisissa käytännöissä rakentuvia vaihtelevia merkityssysteemejä kutsutaan diskursseiksi. (Jokinen & Juhila & Suoninen 2016, 32–34.) Diskurssianalyysissä on myös kiinnostuttu siitä, kuinka kielenkäytöllä tuotetaan seurauksia. Eri ilmaisuilla ja puhetavoilla kielenkäyttäjät tulevat tuottaneeksi erilaisia merkityssysteemejä ja diskursseja. (Jokinen & Juhila & Suoninen 2016, 47.)

Mikään sana, ilmaus tai diskurssi ei siis ole merkitykseltään pysyvä, ajasta tai paikasta riippumaton. Diskurssit, kuten muutkin kielellisen ilmaisun tasot, ovat näin ollen kontekstisidonnaisia: niitä käytetään, ymmärretään ja tulkitaan eri tavoin riippuen kontekstista, jossa ne on tuotettu. Diskurssianalyysissä tutkimuksessa kontekstilla voidaan tarkoittaa esimerkiksi vuorovaikutustilannetta, toimintaympäristöä, yhteiskunnallista tilaa tai mitä tahansa tekijää, joka vaikuttaa merkityssysteemien rakentumiseen, sekä rajaa ja mahdollistaa diskurssin käyttöä ja tulkintatapoja. (Pietikäinen & Mäntynen 2009, 28–30.) Koska diskurssit rakentuvat tietyissä sosiaalisissa tapahtumatilanteissaan, on diskurssianalyysissä tutkimuksessa tekstiä ja puhetta tarkasteltava siinä kontekstissa, jossa se on tuotettu (Jokinen & Juhila & Suoninen 2016, 36–37.) Tässä tutkielmassa pyrin huomioimaan etenkin huonoäiti.fi:n alustana aineiston puhetapojen muodostumiseen vaikuttavana kontekstina. Diskursiivisessa tutkimuksessa kontekstit ymmärretään

kuitenkin monikerroksisina ja yhtäaikaisina. Yhdessä tilanteessa on siis mahdollisesti läsnä useita eri konteksteja. (Pietikäinen & Mäntynen 2009, 30–36.)

Samoin kuin ympäröivän maailman todellinen luonne, myös tutkittavan henkilön pään sisäinen maailma jää diskurssianalyysin kiinnostuksenkohteiden ulkopuolelle. Kielenkäyttöä ei siis nähdä tienä tutkittavan kognitiivisiin prosesseihin. Kiinnostus kuitenkin suunnataan siihen, miten minää kielellisten keinojen avulla rakennetaan, ja millaiseksi se rakentuu. (Jokinen & Juhila & Suoninen 2016, 43–44.) Tämän tutkielman kiinnostuksen kohteena on se, kuinka äidit rakentavat häpeää blogikirjoituksissaan ja yhtäältä se, millaiseksi äitiys, jota häpeä muovaa, kirjoituksissa rakentuu. Diskurssianalyysi analyysimenetelmänä mahdollistaakin kiinnostuksen kohteina oleviin äitiyttä ja häpeää koskeviin puhetapoihin eli diskursseihin tarttumisen ja niiden analyttisen tarkastelun.

Omassa analyysissäni käytän diskurssianalyysin tukena teemoittelua. Teemoittelu on aineistolähtöinen analyysitapa, jonka keskiössä on aineiston kuuntelu. Sen avulla tutkimusaineistosta voidaan paikantaa siinä usein esiintyviä asiakokonaisuuksia ja tutkimusaiheen kannalta keskeisiä teemoja ja aiheelle tyypillisiä piirteitä. (Juhila, 2021a.) Aloitin analyysiprosessini aluksi keräämällä aineistoni Huono Äiti -sivustolta Word -tiedostoon ja lukemalla sen kertaalleen läpi. Saatuaani pohjakäsityksen aineistosta, luin aineiston tekstit useaan otteeseen uudestaan läpi kiinnittäen huomiota niissä keskeisesti esiin nouseviin aihealueisiin ja teemoihin. Jatkoin analyysiä nimeämällä aineistosta löytämäni teemat ja paikantamalla pienempiä teemoihin liittyviä asiakokonaisuuksia. Varmistuakseni paikantamieni pääteemojen merkityksellisyydestä, ja siitä, että en ole antanut omien ennakko-oletusteni ohjata pääteemojen valintaa, kävin aineiston systemaattisesti läpi laskemalla, kuinka monessa tekstissä mikäkin teema on läsnä. Koska valitsemani teemat eivät ole selvärajaisia, ja analysoitujen tekstien puhettavat ja niiden paikantaminen ovat tulkinnallisia, en kuitenkaan pidä teemojen laskuista saatuja tuloksia lopullisina, vaan ennemminkin suuntaa-antavina.

Analyysin perusteella aineistosta onkin löydettävissä neljä toistensa kanssa limittyntä pääteemaa. Aineistossa merkittävimmiten teemoiksi nousevat ideaaliäidin ja ideaalilapsen konseptien peilaaminen omaan äitiyteen ja omaan lapseen, mielenterveys sekä ristiriidoista syntyvän häpeän tunnustaminen ja vastustaminen. Uskon, että teemojen ja aihealueiden limittäisyys voidaan tulkita osoituksena äitiyttä koskevan häpeän sekä sosiaalisen todellisuuden diskursiivisen rakentumisen

moniulotteisuudesta. Vaikka valintani rajata aineisto neljään pääteemaan on johdonmukainen ja valitsemani teemat aineistoa kuuntelemalla paikannettuja, huomioin myös, että erilainen suuntautuminen aineistoon olisi voinut paikantaa siitä eri määrän teemoja ja nostaa esiin eri tuloksia ja tulkintoja.

4.3 Tutkimuksen eettisyys

Koska tekstit, jotka olen valinnut tutkielman aineistoksi, ovat sosiaalisen median alustalta poimittuja eikä niitä ole tuotettu tutkimusta varten, on myös tutkimuseetiikkaan syytä kiinnittää erityistä huomiota. Sosiaalisen median alustoilla tehtävälle tutkimukselle ei olla vuonna 2012 julkaistussa *Internetissä tehtävää tutkimusta koskevassa eettisessä suosituksessa* annettu yksityiskohtaisia ohjeita, vaan eettisiä suosituksia on sovellettava tapauskohtaisesti internetin jatkuva muutos huomioiden. Sosiaalisen median tutkimuksen eettisissä suosituksissa kuitenkin painottuvat etenkin tutkittavien ihmisten oikeudet ja vapaudet. Tutkimuseettinen neuvottelukunta TENK nimeääkin tutkimuksen eettiselle arvioinnille kolme keskeistä periaatetta: 1. tutkittavan itsemääräämisoikeuden kunnioittaminen, 2. vahingon välttäminen sekä 3. yksityisyyden ja tietosuojan säilyttäminen. Sosiaalisen median alustoilta saatavilla olevan aineiston keräämisessä, analyysissä ja julkaisussa on myös huomioitava alustaan liittyvät tekijänoikeudelliset seikat sekä alustan käyttöehdot, sillä ne saattavat rajoittaa aineiston tutkimuskäyttöä. (Kosonen, Laaksonen, Rydenfelt & Terkamo-Moisio 2018, 117–118.)

Käyttämäni aineisto on julkisesti saatavilla, vapaaehtoisesti tuotettua ja valmiiksi anonymisoitua, jolloin vahingon välttäminen yksilölle ja tutkittavan yksityisyyden suojaaminen eivät ole tutkielmassa eettisesti vaarannettuna. Aineiston anonymisointiin tai säilyttämiseen ei myöskään näin ollen liity eettisiä haasteita. Koska tekstit ovat anonymoituja, eikä niiden todenmukaisuutta ole mahdollista tarkastaa, on tutkimuksessa muistettava pitää mukana tietynlainen lähdekriittisyys. Tutkielmassa on kuitenkin kiinnitettävä erityistä huomiota siihen, ettei tutkittavan itsemääräämisoikeutta tai julkaisujen tekijänoikeuksia loukata. Vaikka tekstit ovat anonymoituja ja julkisesti saatavilla, saattavat ne käsitellä henkilökohtaisia ja arkaluontoisiksi koettuja teemoja. Tämä on tekstien analyysissä, käytössä ja julkaisussa huomioitava, etenkin koska kirjoitusten tekijänoikeudet eivät tekstien julkaisun jälkeen enää ole niiden kirjoittajilla. Lähettäessään tekstinsä

sivustolle, käyttäjät ovat kuitenkin antaneet suostumuksensa tekijänoikeuksien siirrosta Huono Äiti -sivustolle. Koska sivuston yhteyshenkilöä on informoitu koskien tutkielmaa ja aineiston käyttöä, eikä aineistoa käytetä tutkielmassa tekijänoikeuksia rikkovalla tavalla, ei tutkielma loukkaa tekijänoikeuksia tai alustan käyttöoikeuksia.

5. ANALYYSI

Esittelen seuraavaksi tutkielmani analyysin tulokset. Analyysin tuloksena aineisto on mahdollista jakaa neljän pääteeman alle, jotka voidaan ymmärtää laajemmiksi konteksteiksi, joihin limittyä konkreettisempia alateemoja. Vaikka aineiston teemat on muotoiltu omien otsikoidensa alle, on ne hedelmällistä ymmärtää toisiinsa vaikuttavina eikä toisistaan irrallisina kokonaisuuksina. Paikantamani teemat eivät näin ollen ole selvärajaisia, vaan teemat ovat toistensa kanssa päällekkäisiä ja keskenään limittyviä. Esitän analyysini tulokset neljän otsikoidun pääteeman avulla: *ideaaliäidin peilaaminen omaan äitikokemukseen*, *Ideaalilapsen peilaaminen omaan lapseen*, *mielenterveyden haasteet ja uupumus häpeän aiheuttajana* ja *äitiyden ideaalin harhan tunnistaminen ja häpeän vastustaminen*, etsiessäni vastausta tutkimuskysymyksiin: Millaiseksi äidit kokemaansa häpeää blogikirjoituksissa rakentavat? Miten häpeä rakentaa äitiyden kokemusta ja äitinä olemista?

Analyysin teemat on muodostettu aineistoa kuunnellen. Teemat, jotka esiintyvät aineistossa useimmiten ja lävistävät koko aineiston on valittu pääteemoiksi. Ensimmäinen käsittelemäni teema, *ideaaliäidin peilaaminen omaan äitikokemukseen*, on paikannettavissa lähes jokaisesta aineiston kirjoituksesta. Kymmenen 12 kirjoituksesta sisältää puhetapoja, joissa omaa äitikokemusta vertaillaan joko käsitykseen kulttuurisesta ideaaliäidistä tai muihin konkreettisiin äiteihin. Viidessä kirjoituksessa myös nimetään konkreettisia äitiyden muotoja, jotka koetaan ideaaliäitiyden käsityksestä poikkeavina. Sosiaalinen vertailu ja äitien välinen kilpailu ovat alateemoja, jotka kiinnittyvät etenkin tähän pääteemaan. Toinen käsittelemäni teema, *Ideaalilapsen peilaaminen omaan lapseen*, limittyä vahvasti edeltävän kanssa. Puolet aineiston teksteistä sisältää mainintoja

oman lapsen ja häpeän tunteen välisestä yhteydestä. Lapsen liittyvä häpeä on myös ymmärrettävissä kiellettyjen tunteiden ja sosiaalisen vertailun alateemojen kautta.

Olen nimennyt kolmannen käsittelemäni pääteeman otsikolla *mielenterveyden haasteet ja uupumus häpeän aiheuttajana*. 12:sta aineistoon valikoidusta tekstistä kuudessa esiintyy ajatuksia ja ilmaisuja liittyen heikentyneeseen mielenterveyteen ja uupumukseen. Etenkin masennus ilmenee teksteissä vakavana ja keskeisenä toimintakyvyn heikkenemiseen johtavana, ja äitiyden kokemukseen vaikuttavana haasteena. Viimeisen paikantamani pääteeman olen nimennyt otsikolla *äitiyden ideaalin harhan tunnistaminen ja häpeän vastustaminen*. Tulkitsen neljän aineiston tekstin sisältävän suoria vastustavia puhetapoja, mutta häpeän tunteista puhuminen julkisesti voidaan myös itsessään ymmärtää äitiyttä koskettavan häpeän vastustamisena ja ideaaliäitiyden kyseenalaistamisena. Teemojen käsittelyjärjestys ei arvota teemoja tärkeysjärjestykseen, vaan on valittu analyysin koherenttius mielessä pitäen.

5.1 Ideaaliäidin peilaaminen omaan äitikokemukseen

Aineistossa oman äitikokemuksen ja äitinä suoriutumisen vertaaminen kulttuuriseen ideaaliäitiin nousee esiin lähes jokaisessa kirjoituksessa. Tässä tutkielmassa ideaaliäitiys ymmärretään kulttuurisena käsityksenä siitä, millainen on hyvä äiti; mitä hyvä äiti tekee, mitä hyvä äiti ajattelee ja mitä hyvä äiti tuntee. Ideaaliäitiä voidaan siis pitää arvolatautuneena konstruktiona, johon äidit pyrkivät ja johon he itseään vertaavat arvioidessaan omaa onnistumistaan äitinä. Aineistossa äidin ideaali rakentuu perinteistä suomalaista äitikäsitystä myötäileväksi ja ideaalista poikkeava äitiyden kokemus esiintyy kirjoituksissa häpeää ja muita negatiivisia tunteita aiheuttavana. Samansuuntaisia tuloksia ovat myös saaneet Raisa Cacciatore ja Kristiina Janhunen (2008) äitiyttä käsittelevässä tutkimuksessaan, jossa he nostavat esiin äitien sosiaalisen vertailun yleisyyden sekä vertailun negatiiviset seuraukset äitien äitikokemukselle ja mielenterveydelle.

Cacciatore ja Janhunen (2008, 14) kirjoittavat myös siitä, kuinka näkemykset siitä millaisia äidit ovat, voivat muuttua odotuksiksi siitä, millainen yksilön tulisi olla äitinä. Aineiston teksteistä käy ilmi, että äideillä on korkeita odotuksia äitiydestä; siitä millaista sen kuuluisi olla ja siitä miltä sen kuuluisi tuntua. Ideaaliäitiyden käsitys vaikuttaa siis äitiyttä koskeviin odotuksiin. Kun todellisuus ja

odotukset osoittautuvat ristiriitaisiksi, kokevat äidit häpeää ja jopa alemmuuden tunnetta. Kun äidin ideaalia ei kyetä tavoittamaan, eikä äitinä olemisen arki vastaa kulttuurisia käsityksiä ja mielikuvia äitiydestä, oma äitiys myös koetaan epäonnistuneena.

Äitiyttä koskevat odotukset ja ideaalien ja todellisuuden väliset ristiriidat nousevat aineistossa esiin jatkuvan sosiaalisen vertailun myötä. Eräs äiti kirjoittaa äitien välisestä sosiaalisesta vertailusta näin: *”Kaikki tekee täysillä ja suorittaa. Kaikki jollain asteella janoaa sitä hyväksyntää muilta äideiltä. He tuntuvat olevan ne kriittisimmät tuomarit, kun pohditaan kuka on kasvattanut lapsensa parhaiten.”* Etenkin sosiaalinen media nousee teksteissä ympäristönä, jossa vertailua tapahtuu ja muiden kommentteille ja mielipiteille altistutaan. Useat äidit kuvaavat myös fyysisessä maailmassa annettujen kommenttien vaikuttavan heidän itsetuntoonsa ja aiheuttavan heissä häpeän kokemuksia. Etenkin omien vanhempien, tuttujen ja muiden äitien kommentit nousevat teksteistä esiin äitien onnistumisen kokemukseen vaikuttavina.

Teksteistä on myös paikannettavissa kokemuksia siitä, kuinka ulkopuolisten ihmisten kritiikki ja vanhemmuutta koskevat kommentit kohdistuivat etenkin äiteihin, eivätkä molempiin vanhempiin. Eräs äiti kirjoittaa kokemuksestaan näin: *”Voi ei, ajattelen. Taasko joudun kohtaamaan vanhempieni moitteet siitä, miten huonosti lapseni käyttäytyy, miten Minä (huom. Ei lapsen isä) olen sallinut lapseni olevan tuollainen.”* Äitiyteen voidaan argumentoida kohdistuvan vanhemmuuden kaksoisstandardi, jossa, kuten Berg (2009, 174) kirjoittaa, naisiin ja äitiyden onnistumiseen kiinnitetään erityistä huomiota, joka ei kosketa isiä samalla tavalla. Koska vanhemmuutta koskevat standardit ovat sukupuolittuneita, voidaan myös äitiyteen kiinnittyvän häpeän argumentoida olevan äideille spesifi, äitiyttä muokkaava kokemus. Tähän kiinnittyy myös Ahmedin (2014) näkemys siitä, kuinka häpeä ei kuvaa pelkästään yksilön toimintaa ja toimijuutta, vaan se tulee osaksi yksilöä ja pinttyy yksilöön.

Kuten Goffman tutkimuksessaan (1967) kuvaa, häpeä syntyy vuorovaikutuksessa, mutta myös muokkaa kanssakäynnin kulkua. Kun äidit joutuvat kritiikin kohteeksi, ja ennakoivat äitiyteen liittyvää häpeää, ei se vaikuta ainoastaan heidän kokemukseensa itsestään mutta myös heidän toimintaansa. Häpeä saa esimerkiksi kokijansa piiloutumaan muiden katseilta ja peittämään häpeän aiheuttajan (Ahmed 2014). Individualistisissa kulttuureissa häpeään kiinnittyvätkin etenkin avuttomuuden, heikkouden ja piiloutumisen halun kuvastot (Leeming & Boyle 2004, 12–13). Aineistossa nousee esiin, kuinka eräät äidit välttävät sosiaalisia kontakteja ja ihmisten kohtaamista,

koska eivät halua joutua selontekovelvollisiksi ja häpeälle paljastetuksi. Kuten seuraavasta katkelmasta ilmenee, esimerkiksi etä-äitiys koetaan ideaalin vastaisena, sosiaalisiin suhteisiin vaikuttavana ja häpeää aiheuttavana äitiyden muotona:

”Paras mihin pystyn, on olla äiti lapselle kahtena päivänä viikossa. Ja senkin jälkeen olen aivan loppu. Etä-äiti, sanan pienimmässä mahdollisessa merkityksessä. Kuinka väärin se on?”

Tämä tilanne on hirveän raskasta salata, mutta hävettää puhua asiasta. Suoraan ja salailematta asiasta tietää ehkä viisi ihmistä virallisia tahoja lukuunottamatta. En jaksa pitää yllä ihmissuhteita, koska kokoajan joudun keksimään selityksiä ja ihme valheita sille miksi oma lapseni ei ole kotona juuri nyt, tai kanssani ylipäätään. – –

– – Väistämättä tilanne on ajautunut joidenkin ihmisten tietoon, koska lapsen perhehoitajalla ja minulla yhteisiä tuttuja ja ovat lapsen varmasti tunnistaneet. Heitä minä välttelen. En halua kohdata ihmisiä, jotka ovat tajunneet oman heikkouteni. Pelkään mitä näkisin näiden ihmisten kasvoilta. Sääliä, halveksuntaa, jopa kiukkua?”

Etä-äitiyden lisäksi aineistosta on myös mahdollista paikantaa myös muita konkreettisia äitiyden muotoja, jotka rakentuvat teksteissä häpeällisiksi ja koetaan rikkinäisinä. Esimerkiksi yksinhuoltajaäitiys, nuori äitiys sekä yhteiskunnan turvaverkkoja tarvitseva äitiys nousevat kaikki äitien puhetavoissa äitiyden muotoina, joihin häpeän kokemukset kietoutuvat. Käsitteisiin ideaaliäitiydestä ja sen vastaisesta äitiydestä voidaan tulkita vaikuttavan kulttuuriset käsitykset äidistä ydinperheen keskiössä olevana henkilönä, joka kantaa vastuun koko perheestä. Tästä äitiyden ideaalista poikkeava äitiys nähdäänkin epäonnistuneena ja jopa vajaana äitiytenä. Vaikka Suomessa vanhemmuutta käsittelevät valtakurssit kietoutuvat tasa-arvotietojen kanssa, ja erilaiset toimintamallit, kuten kunnallinen päivähoito ja vanhempainvapaat tavoittelevat tasa-arvoista vanhemmuutta, äitien käsitykset ihanneäidistä myötäilevät edelleen kliseistä ja perinteistä äitimyyttä (Cacciatore & Janhunen 2008).

5.2 Ideaalilapsen peilaaminen omaan lapseen

Sosiaalinen vertailu ja ideaaliäitiyden tavoittelu kietoutuvat aineistossa myös ideaalilapsen ja oman lapsen väliseen vertailuun. Samoin kuin ideaaliäiti, myös ideaalilapsi ymmärretään tässä tutkielmassa kulttuurisena käsityksenä siitä, millainen on hyvä lapsi. Puolet aineiston teksteistä koskettavat omasta lapsesta aiheutuvaa häpeää, mutta lapsen ja äidin kokeman häpeän suhde ei ole täysin yksiselitteinen. Aineistoa käsitellessäni ja lapsen ja häpeän välistä teemaa hahmotellessani, tulkitsin tekstien aluksi kertovan siitä, että äidit häpeävät lastaan ja itse lapsi aiheuttaa äideissä häpeän tunnetta. Vaikka eräät kirjoituksista ovatkin kertomuksia lapsen aiheuttamasta häpeästä, syvällisemmän tarkastelun myötä on lapsen aiheuttama häpeä paremmin ymmärrettävissä sosiaalisen vertailun ja ideaalilapsen käsitteen kautta.

Oman lapsen poikkeaminen kulttuurisesta lapsen ideaalista ja lapsen paljastuminen ideaalista poikkeavaksi muiden silmissä herättää äideissä häpeää ja halua piiloutua. Kirjoituksissa äidit peilaavatkin omaa lastaan niin sanottuun ideaalilapseen, joka toimii onnistuneen äitiyden mittapuuna. Teksteistä onkin tulkittavissa, että oman lapsen ei-toivottu toiminta ja oikut koetaan äitiyden epäonnistumisen merkinä. Lapsesta aiheutunut häpeä onkin kiinnittynyt äidin kokemukseen omasta suoriutumisesta äitinä. Kun äitiyden onnistumista mitataan lapsen suoriutumisen kautta, oman lapsen vertailu muihin lapsiin tuottaa äideissä joko häpeää tai ylpeyttä, mikä vaikuttaa kokemukseen siitä, onko äitiydessä onnistuttu vai epäonnistuttu.

Samoin kuin äitien välinen vertailu, myös lapsien välinen vertailu tapahtuu kirjoitusten mukaan usein sosiaalisen median maailmassa. Aineiston perusteella, äitien tekemässä sosiaalisessa vertailussa etenkin muut äidit nousevat pinnalle häpeää ja epävarmuutta aiheuttavina toimijoina. Aineistosta nousee esiin kokemuksia siitä, kuinka samalla kun oman lapsen onnistumisia esitetään ja kehutaan, muiden lasten normaalitkin suoriutumiset esitetään poikkeavina ja osoituksena äidin epäonnistumisesta. Eräs äiti kirjoittaa kokemuksestaan näin:

”Lukiessani eri palstoja ja äitien kommentteja huomaan kuinka heidän MattiMarjansa on jo ennen vuoden ikää kävellyt, 1,5 vuotiaana ollut jo kuiva, neljävuotiaana oppinut lukemaan jne. On hienoa, että he ovat kehittyneet normaalia nopeampaa, mutta minkä takia niitä lapsia, jotka kehittyvät normaalia tahtia täytyy ruveta haukkumaan? Tai lähinnä heidän vanhempiaan arvostelemaan?”

Cacciatore ja Janhunen (2018, 24) argumentoivat, että vanhemmuuden ja kasvatuksen liiallinen korostaminen voivat johtaa vääristyneeseen käsitykseen lapsesta tyhjänä tauluna, jonka sisältö määräytyy vain vanhemman toiminnan myötä. Lapsen ymmärtäminen äitiyden onnistumisen mittana ei siis vain poista käsitystä lapsesta yksilönä, vaan myös asettaa vanhemman, yleensä äidin vastuuseen lapsen yksilöllisistä piirteistä. Kun lapsen toiminta tai käytös koetaan oman epäonnistumisen merkinä ja näin ollen häpeällisenä, saattavat äidit vieroksua sosiaalisia tilanteita, joissa heidän lapsensa ovat esillä. Vaikka useissa teksteissä lasten käytös rakentuu äitiyden onnistumisen kokemuksen kannalta ongelmalliseksi, myös lasten kehitys ja biologiset toiminnot saattavat vaikuttaa häpeän kokemukseen. Kuten seuraavista aineisto-otteista käy ilmi, äitien välisessä jatkuvassa kilpailussa normaalitkin yksilöpiirteet saattavat näyttäytyä viallisina ja osoituksena epäonnistuneesta äitiydestä:

”Olen tuntenut lähiaikoina kerta toisensa jälkeen olevani huono äiti. Yhdeksi ongelmaksi on muodostunut se, että esikoiseni käyttää vielä vaippoja, mutta käy hienosti potalla. Silti vahinkoja vielä sattuu. – – Palstoilla kummastellaan jos lapsella on vaipat vielä parin vuoden iässä. Tunnen jotenkin epäonnistuneeni, koska hänellä on vielä vaipat. Minua on alkanut itseäni hävettää.”

”Meidän perheeseen kuuluu kaksi alakouluikäistä lasta ja minä häpeän heitä. Kun meille tulee (harvoin) vieraita, lapseni mölyävät, puhuvat aikuisten päälle, hakevat huomiota, kyselevät kaikenmaailman tyhmiä kysymyksiä yms. – – En halua käydä lasteni kanssa missään kylässä koska saan niistä enemmän stressiä kuin hyvää mieltä. Myöskään meille kotiin en usein kutsu ketään, paitsi synttäreillä, koska en halua koko ajan joutua miettimään miten lapseni käyttäytyvät.”

Teksteissä lapsen yhdistyvä häpeä kiinnittyy lapsen käytökseen, mutta myös lapsen kehitykseen ja opittuihin taitoihin. Etenkin lapsista ja häpeästä kertoessaan äidit usein kirjoittavat siitä, kuinka lapsen toiminta aiheuttaa äideissä häpeää muiden seurassa ja muiden tarkkailunkohteena ollessa. Kun lapsen kanssa ollaan muiden katseilta piilossa, häpeää ei esiinny samalla tavalla kuin muiden edessä ollessa. Tulkitsen tämän kertovan siitä, kuinka lapsi ei itsessään aiheuta äideissä häpeää, vaan muiden silmissä paljastuminen huonoksi äidiksi, lapsen toimintaa ja saavutuksia tarkkailemalla, aiheuttaa häpeän tuntemuksia. Kun lapsen toiminta ja ominaisuudet ymmärretään äitiyden onnistumisen mittana, huonokäytöksinen tai kehityksessään jäljessä oleva lapsi aiheuttaa häpeää, koska häpeä ja syyllistäminen eivät kohdistu lapseen, vaan itse äitiin. Koska ideaalilapsi on

nimenomaan ideaalilapsi, ja näin ollen lähes saavuttamattomissa, häpeää tunnetaan myös lapsen käytöksestä ja toiminnoista, josta ovat lapselle normaaleja.

Lapsista koettu häpeä rakentuu teksteissä myös niin sanotusti salatuksi tunteeksi; omaan lapseen kohdistuvat negatiiviset tunteet koetaan itsessään häpeällisinä eikä niitä haluta paljastaa muille. Tekstien perusteella, omaan lapseen liittyvä häpeä rakentuu äitiyteen kuulumattomaksi tunteeksi. Lapseen kohdistuvia negatiivisia tunteita voidaankin pitää yhtenä esimerkkinä äitiyteen liittyvästä tabusta, joka ymmärretään kulttuurissa usein äideille kiellettyinä ja äidin rooliin kuulumattomana, paheksuttavana tunteena.

5.3 Mielenterveyden haasteet ja uupumus häpeän aiheuttajana

Mielenterveyden haasteet ja uupumus korostuvat aineistossa konkreettisina äitiydenkokemukseen vaikuttavina, häpeää aiheuttavina haasteina. Mielenterveyden haasteet kiinnittyvät keskeisellä tavalla myös ideaaliäitiyteen ja sen tavoitteluun. Aineistosta on nähtävissä, kuinka mielenterveyden haasteet esiintyvät usein rinnakkain ideaaliäitiydelle vastakkaisiksi ymmärrettyjen äitiyden muotojen, kuten yksinhuoltajaäitiyden, etä-äitiyden ja yhteiskunnan tukiverkkoja tarvitsevan äitiyden, kanssa. Joidenkin äitien tapauksessa mielenterveyden haasteet ja ongelmat ovat saattaneet vaikuttaa siihen, että äidit ovat joutuneet luopumaan lapsensa kokoaikaisesta huoltajuudesta tai joutuvat nojautumaan erilaisiin tukiverkostoihin. Toisaalta myös jatkuva riittämättömyyden tunne ja ainainen ideaaliäitiyden tavoittelu näyttäytyvät aineistossa uupumusta ja psyykkistä hyvinvointia rasittavina tekijöinä.

Etenkin masennus nousee teksteissä esiin sairautena, joka vaikuttaa äitien hyvinvointiin ja toiminnan mahdollisuuksiin. Kirjoituksissa masennuksen kuvaillaan esimerkiksi vaikuttavan omaan jaksamiseen äitinä. Äidit tuntevat syyllisyyttä ja häpeää, kun heillä ei ole voimia olla läsnä perheensä ja lapsiensa arjessa haluamallaan tavalla. Cacciatore ja Janhunen (2018) kuvailevat omassa tutkimuksessaan, kuinka äitiyden ihanteet ja siihen kuulumattomat asiat paljastuvat äitien puheessa yleensä kohdissa, joissa he kokevat joko onnistuneensa tai epäonnistuneensa äitiydessä. (Cacciatore & Janhunen 2018, 12.) Sama huomio on mahdollista tehdä myös tämän tutkielman aineistosta; äidit

usein kertovat konkreettisten esimerkkien kautta, mikä heidän äitiydessään on epäonnistunut ja hävettää. Näitä puhetapoja tulkitsemalla on mahdollista tehdä johtopäätöksiä siitä, mitä asioita äidit pitävät osana ideaaliäidin käsitystä, ja mitkä asiat jäävät sen ulkopuolelle. Kuten seuraavista otteista käy ilmi, aineistossa masennuksen oireet, kuten uupumus, välinpitämättömyys ja alakuloisuus rakentuvat hyvän äidin kulttuuristen käsitysten vastaisiksi; äidin, joka on aktiivinen, aina hyvällä tuulella ja joka jaksaa ja kykenee kaikkeen:

”Olen noussut pahimmasta. Siitä syvimmästä kuopasta. Silti tunnen välillä olevani huono äiti. Ei äiti voi masentua. Ei äiti voi väsyä elämään. Ei äiti voi tehdä niin. Äidin kuuluu olla äiti. Äidin kuuluu jaksaa. Aina. Oli tilanne mikä tahansa.”

”Koen olevani epäonnistunut äitinä. Rakastan miestäni ja lapsiani, mutta tunnen syyllisyyttä kun en jaksaa olla enemmän läsnä lasten arjessa. Olen paikalla ja teen sen mitä pitää, mutta henkisesti en aina ole paikalla. Oman oloni takia en juuri käy missään enkä edes halua; en jaksaa enää kenellekään selitellä ongelmiani joten ystävät ovat todella vähissä.”

Mielenterveyden haasteisiin liittyvä häpeä kiinnittyykin oireisiin, jotka koetaan hyvän äidin rooliin kuulumattomiksi. Teksteissä oireisiin liittyvään häpeään yhdistyy usein myös syyllisyys siitä, kuinka oman mielenterveyden haasteet vaikuttavat lasten mielenterveyteen ja hyvinvointiin, ja toisaalta, kuinka on hävettävää, jos omat lapset ovat joutuneet näkemään äitinsä heikkona ja masentuneena. Kuten Nätkin (1997, 250–154) kirjoittaa, äidin kategoria palvelee ensisijaisesti suhdetta lapseen ja äidin nähdään olevan olemassa lasta varten. Kun mielenterveyden häiriöt estävät lapsen priorisoinnin ja lapsen kasvatuksen ideaaliksi ymmärretyllä tavalla, koetaan äitiys epäonnistuneena ja häpeällisenä. Etenkin masennuksen yhteydessä teksteissä nousee esiin puhetapoja, joissa lapsen ajatellaan ansaitsevan paremman ja jaksavamman äidin. Joissain teksteissä nousee esiin myös äärimmäisiä puhetapoja, joissa ajatellaan lapsen voivan kokonaan paremmin ilman äitiä. Eräs äiti kirjoittaa näin:

”Jonain päivänä ehkä vain katoan ja annan lapsilleni paremman elämän, jossain missä heillä on ympärillään vahvoja aikuisia, tasapainoisemman elämän ilman tätä ihmisrauniota joka ei tunne mitään, ei iloa eikä surua.”

Yllä mainittu lainaus on aineistossa ääri-laidalla, eikä kuvaa koko aineiston masennukseen ja sen aiheuttamaan häpeään liittyvää puhetapaa. Se kuitenkin kuvastaa, mitä tunteita koettu epäonnistuminen äitinä ja masennus voivat äärimmillään tuottaa. Masennusta koskevaan häpeään usein myös kiinnittyy syyllisyyden tunteita. Vaikka kirjoituksissa masennuksesta puhutaan ulkoisena, usein itsestään riippumattomana sairautena; *”Masennus valitsi minut uhrikseen,” ”En odottanut täydellistä äitiyttä mutta olisin halunnut olla terve ––,” ”Sairastuin vakavasti psyykkisesti – –,”* mielenterveyden ongelmista ja niiden oireista tunnetaan häpeää, siitä huolimatta, että tiedostetaan että ne eivät heijasta omia todellisia haluja ja kykyjä toimia äitinä. Masennuksen oireet ja niiden aiheuttama häpeä siis lävistävät äitiyden kokemuksen ja äitinä toimimisen olennaisella tavalla.

On tärkeää kuitenkin huomioida, että aineistossa masennusta ja uupumusta käsittelevät tekstit vaihtelevat sävyssään ja näkökulmissaan. Osa teksteistä keskittyy koettuun nykytilanteeseen, osa teksteistä reflektoi mennyttä. Osassa teksteistä masennuksen aiheuttamaa häpeää kyseenalaistetaan, osassa jaetaan omia tunteita ja osassa pyydetään neuvoa tai apua muilta yhteisön jäseniltä. Aineistossa nousee myös esiin, kuinka erilaiset elämäkokemukset vaikuttavat siihen, miten masennusta, äitiyttä ja häpeää käsitellään. Synnytyksen jälkeiseen masennukseen sairastuneen äidin puhuvat poikkeavat läpi elämän mielenterveyden haasteita kohdanneen äidin puhetavoista. Vaikka puhetavoissa on eroja, on teksteistä kuitenkin mahdollista havainnoida yhtenäisyyksiä ja puhetapojen jatkumoa.

Teksteissä häpeä kiinnitetään mielenterveyden oireisiin, vaikka samalla saatetaan tiedostaa, ettei mielenterveyden heikkeneminen kuvasta omia todellisia haluja toimia äitinä. Häpeä rakentuukin kulttuurisen ideaaliäidin kuvastoa vasten. Masennuksen oireina olevien toiminta- ja ajattelutapojen ajatellaan olevan hyvän äidin rooliin kuulumattomia, jolloin ne tuottavat häpeää ja ne pyritään salaamaan. Häpeällä on äitien toimintaan myös konkreettisia vaikutuksia. Mielenterveyden heikkenemisen aiheuttama häpeä vaikuttaa sosiaalisiin suhteisiin. Etenkin suhde lapseen nousee aineistossa keskeisesti esiin, samoin kuin halu välttää muita sosiaalisia suhteita, koska oma koettu kyvyttömyys toimia hyvänä äitinä hävettää.

5.4 Äitiyden ideaalin harhan tunnistaminen ja häpeän vastustaminen

Vaikka häpeää käsittelevien tekstien voidaan tulkita heijastavan sosiaalista todellisuutta ja uusintavan sitä, teksteistä on myös löydettävissä diskursseja, jotka kyseenalaistavat häpeän kokemukset ja vastustavat niitä, samalla luoden vaihtoehtoisia puhetapoja äitiydestä. Teksteissä häpeän vastustaminen nousee etenkin äitiyden ideaalin kyseenalaistamisen kautta, sillä äitiyttä koskevia odotuksia ja ideaaleja kyseenalaistamalla äidit pystyvät samalla kyseenalaistamaan kokemansa häpeän. Teksteissä äitiyttä koskevia odotuksia ja ideaaleja kyseenalaistetaan esimerkiksi retoristen kysymysten avulla, kyseenalaistamalla oman kokemuksen ja kulttuurisen ideaalin välinen ristiriita.

Useat teksteistä myös osallistavat lukijan kysymysten avulla. Osassa teksteissä kysymykset ovat ymmärrettävissä haluna saada vertaistukea ja neuvoja, esimerkiksi: *”Tuntuu pahalle. Olenko ainoa, joka tuntee näin?” ja ”Miten te muut elätte tällaisen tilanteen kanssa?”* Osassa teksteistä kirjoittajat taas pyrkivät puhuttelemaan lukijaa suoraan ja haastamaan tämänkin kyseenalaistamaan tiettyyn asiaan kiinnittyvän häpeän tai stigman: *”Toivoisin, että etä-äitiys normalisoitaisiin, jottei häpeää ja syyllisyyttä tarvitsisi tuntea enää niin paljon. Minä yritän muistuttaa itseäni siitä, että olen hyvä äiti, vaikka olenkin etä-äiti. Voisimmeko kaikki ajatella samoin etävanhemmista?”* Tai: *” – – miksi kaiken pitää olla yhtä kilpajuoksua? Miksi toiset äidit luovat toisilleen tällaisia paineita?”*

Häpeän vastustamiseen olennaisesti kuuluukin yhteiskunnallisten ideaalien harhaanjohtavuuden tunnistaminen ja omaan toimintaan ja olemiseen suhtautumisen muuttaminen. Vaikka kaikki tekstit eivät suoraan nosta esille häpeää ja äitiyttä koskevien ideaalien epärealistisuutta, itse häpeällisistä teemoista ja äitiyden tabuista puhuminen voidaan ymmärtää vallitsevien käsitysten haastamisena. Todellisista äitikokemuksista puhuminen normalisoi niitä ja muodostaa vaihtoehtoisia tapoja ymmärtää äitiys ja siihen liittyvät tunteet ja odotukset. Vaikeista ja häpeällisistä koetuista aiheista avoimesti kirjoittaminen ja kirjoitusten jakaminen itsessään on siis tulkittavissa äitiyden ideaalin, yhteiskunnallisten odotusten ja häpeän tiedostamisena, sen vastustamisena ja vaihtoehtoisten puhetapojen muodostamisena.

6. YHTEENVETO JA POHDINNAT

Olen tässä työssä tarkastellut diskurssianalyttisiä menetelmiä hyödyntäen äidin kulttuuriseen kategoriaan kiinnittyvää häpeää ja paikannut äitien omakertomuksellisista kirjoituksista häpeää ja äitiyttä rakentavia diskursseja. Tutkielman mielenkiinnon kohteena onkin ollut 12:ta Huono Äiti -alustalta poimittua kirjoitusta analysoimalla selvittää, millaiseksi äidit kokemaansa häpeää kirjoituksissa rakentavat, ja toisaalta, miten häpeä vaikuttaa äitiyden kokemukseen ja äitinä olemiseen. Työtä kehystävä sosiaalinen konstruktionismi on ohjannut työn näkökulmaa, jossa sekä häpeä että äitiys ymmärretään kulttuurissa kielellisten prosessien myötä rakentuviksi.

Työssä häpeää on käsitelty etenkin tunteiden sosiokulttuurisen näkökulman avulla, jonka keskiössä on yksilön ja hänen sosiaalisen ympäristönsä välinen vuorovaikutus. Tunteiden sosiokulttuurisen rakentumisen teorian mukaan, sosialisoiduessaan yhteiskuntaan yksilö sisäistää kulttuurinsa arvot, normit ja uskomukset. Kulttuuriset uskomukset yhdessä vaihtelevia sosiaalisia tilanteita koskevan ymmärryksen kanssa rakentavat yksilön tunteita, joita hän eri tilanteissa kokee ja esittää. Häpeä tunteena rakentuu, kun yksilö kokee tehneensä jotain kulttuurisesti pahaksi määriteltyä, ja paljastuu tästä teosta muiden silmissä. Häpeän kokeminen ei kuitenkaan vaadi todellista paljastumista, vaan vain paljastumisen kuvittelu ja oman toiminnan peilaaminen kulttuurin sisäistettyihin arvoihin hyvästä ja pahasta aiheuttavat yksilössä häpeän tunnetta. Häpeän tunnetta välttääkseen, yksilö pyrkiikin noudattamaan yhteiskunnan ja kulttuurin normeja; näiden normien noudattaminen taas vahvistaa kulttuurisia käsityksiä siitä, mitkä asiat ovat häpeällisiä ja ohjaavat yhä uudelleen kulttuurin- ja yhteiskunnan jäsenten toimintaa.

Häpeä ei siis vain vaikuta yksilön käsitykseen itsestään, vaan konkretisoituu yksilön toiminnassa. Samansuuntaisia havaintoja on myös paikannettavissa tämän työn aineistosta. Aineiston analyysin tuloksena, aineistosta on paikannettavissa neljä toistensa kanssa limittyvää teemaa. Teemoista ensimmäinen, *ideaaliäidin peilaaminen omaan äitikokemukseen*, lävistää koko aineiston. Tässä tutkielmassa ideaaliäiti ymmärretään kulttuurisena käsityksenä siitä, millainen on hyvä äiti; mitä hyvä äiti tekee, mitä hyvä äiti ajattelee ja mitä hyvä äiti tuntee. Äitien kirjoitusten perusteella on mahdollista tehdä tulkintoja siitä, mitä asioita äidit – ja kulttuuri, jossa he elävät – pitävät äidin

kategoriaan sopivana tai sopimattomana. Aineistossa ideaaliäiti rakentuu äitien koetun onnistumisen ja epäonnistumisen kertomuksien myötä. Kirjoitusten perusteella ihanneäiti rakentuukin perinteistä suomalaisen äidin ideaalia myötäileväksi. Aineistossa ideaaliäiti rakentuu kaiken jaksavaksi, ydinperheen keskiössä olevaksi, vain positiivisia tunteita tuntevaksi ideaalilapsen kasvattajaksi. Ideaaliäidin kuvitelma ohjaa äitejä tavoittelemaan sitä, ja välttämään toimintaa ja tunteita, jotka nähdään siihen kuulumattomiksi. Äitien kokema häpeä siis ohjaa äitejä mukautumaan yhteiskunnan arvoihin ja normeihin, jolloin myös perinteiset ja naisia alistavaksi ymmärretyt kulttuuriset käsitykset uusiintuvat ja vahvistuvat kulttuurissa.

Äideillä onkin korkeita odotuksia koskien äitiyttä, jotka toteuttamatta jäädessään aiheuttavat äideissä epäonnistumisen kokemuksia ja häpeää. Aineistosta on paikannettavissa konkreettisia äitiyden muotoja, joihin häpeä vahvasti kiinnittyy. Etenkin etä-äitiys, yksinhuoltajaäitiys, nuori äitiys ja yhteiskunnallisia turvaverkostoja tarvitseva äitiys rakentuvat aineistossa äitiyden muodoiksi, jotka koetaan vajaina ja näin ollen häpeällisinä. Äitien kokemat ideaaliäidin ja oman äitiyskokemuksen väliset ristiriidat syntyvät jatkuvan sosiaalisen vertailun myötä, etenkin sosiaalisessa mediassa. Sosiaalisen vertailun lisäksi myös ulkopuolisten ihmisten, kuten tuttujen ja muiden perheenjäsenten äitiä ja lasta koskevat kommentit vaikuttavat äitien kokemukseen omista kyvyistään. Äitien kokema ja sisäistämä häpeä vaikuttaakin heidän käsitykseensä itsestään, mutta myös heidän toimintaansa. Häpeää ja huonoksi äidiksi paljastumista välttääkseen äidit esimerkiksi välttelevät sosiaalisia suhteita ja muiden ihmisten kohtaamista.

Aineistossa sosiaalinen vertailu ei kuitenkaan rajoitu vain äitien väliseen vertailuun, vaan myös lapset kietoutuvat sosiaalisen vertailun ja häpeän muodostamaan verkkoon. Toinen paikannamani teema, *Idealilapsen peilaaminen omaan lapseen*, käsitteleeekin lapsesta aiheutunutta häpeää. Oman lapsen aiheuttama häpeä on ymmärrettävissä ideaalilapsen käsitteen kautta. Kirjoituksissa äidit peilaavat omaa lastaan kulttuuriseen ideaalilapseen, jota pidetään onnistuneen äitiyden mittana. Kun oma lapsi paljastuu muiden silmissä ideaalilapsesta poikkeavaksi, kokevat äidit epäonnistuneensa. Epäonnistumisen tunnetta seuraakin häpeä ja halu piiloutua muiden katseilta. Halu piiloutua ilmenee konkreettisesti esimerkiksi sosiaalisten tilanteiden välttelynä. Aineistossa nousee myös esille, kuinka häpeää ei koeta vain lapsen käytöksestä (jonka ajatellaan suoraan kertovan kasvatuksen onnistumisesta) vaan myös lapsen luontaisesta kehityksestä. Ideaalilapsi mahdottomana tavoitteena saakin äidit tuntemaan häpeää asioista, jotka ovat lapsen kehitykselle

luonnollisia. Jatkuva sosiaalinen vertailu ja äitien välinen kilpailu muodostuvat aineistossa vahvaksi häpeän kokemusta rakentavaksi tekijäksi. Tutkielmaa aloittaessani, ajattelin, että häpeä on äitejä yhdistävä tunne. Vaikka häpeä aineistossa ilmeneekin äitiyden kokemuksen lävistävänä tunteena, aineisto myös maalaa kuvan häpeästä salattuna tunteena, tunteena, joka pyritään salaamaan nimenomaan muilta äideiltä. Oletusteni vastaisesti häpeä ei siis yhdistä äitejä vaan repii heitä erilleen.

Kolmas aineistosta paikantamani teema, *mielenterveyden haasteet ja uupumus häpeän aiheuttajana*, nostaa esiin jatkuvan ideaaliäitiyden tavoittelun negatiiviset seuraukset. Analyysin perusteella mielenterveyden haasteiden ja ideaaliäitiyden tavoittelun suhde onkin mahdollista ymmärtää kehämäisenä; jatkuva ideaalin tavoittelemisen oman hyvinvoinnin kustannuksella uuvuttaa ja vaikuttaa äitien psyykkiseen hyvinvointiin. Psyykkisen hyvinvoinnin heikkeneminen taas hankaloittaa ideaaliäitiyden tavoittelua entisestään. Aineistossa esimerkiksi masennus ja sen oireet, kuten uupumus, alakuloisuus ja välinpitämättömyys rakentuvat ideaaliäidin kategoriaan kuulumattomiksi. Henkisten voimavarojen puuttuminen ja mielenterveyden oireilu vaikuttavat äitien kykyyn toimia äitinä haluamallaan tavalla. Vaikka aineistossa ilmenee, että äidit ymmärtävät masennuksen ulkoisena haasteena, joka ei kuvaa heidän todellisia halujaan toimia äitinä, koetaan oireet kuitenkin häpeällisinä ja epäonnistuneen äitiyden merkkinä. Mielenterveyden häiriöt esiintyvät aineistossa myös rinnakkain ideaalista poikkeavien äitiyden muotojen kanssa. Mielenterveyden haasteet ovat esimerkiksi saattaneet johtaa yksinhuoltajuuteen ja tukea vaativaan äitiyteen. Ideaalista poikkeavat äitiyden muodot voidaan kuitenkin myös ymmärtää henkisesti rasittavimpina, jolloin ne myös altistavat mielenterveyden haasteille. Mielenterveyden häiriöt ja oireilu yhdistyvät äitien kokemusmaailmassa usein myös syyllisyyteen. Aineistossa useat äidit esimerkiksi kertovat kokevansa syyllisyyttä siitä, kuinka oma mielenterveys vaikuttaa lapseen. Toisaalta myös lasten edessä heikoksi paljastuminen koetaan häpeällisenä.

Aineistossa häpeästä kirjoitetaan useilla eri tavoilla: eräät teksteistä ovat ymmärrettävissä omien tunteiden vuodatuksena, toiset taas hakevat tai osoittavat vertaistukea ja osa teksteistä pyrkii kyseenalaistamaan koetut häpeän tunteet. Aineistosta paikantamani neljäs teema, *äitiyden ideaalin harhan tunnistaminen ja häpeän vastustaminen*, korostaakin teksteissä esiintyviä häpeää vastustavia diskursseja. Häpeän vastustamisen kannalta, olennaista on äitiyden ideaalia koskevan harhan ja sen epärealistisuuden tunnistaminen. Ideaaliäitiyden kyseenalaistamalla ja muut yhteisön

jäsenet äitiyttä koskevia odotuksia kyseenalaistamaan haastamalla, äidit rakentavat vaihtoehtoisia äitiyttä koskevia diskursseja. Aitoja äitiyteen liittyviä kokemuksia, tunteita ja toimintoja esiin nostamalla äidit tulevat poistaneeksi vaiettuihin äitiyden kokemuksiin kiinnittyttä stigmaa ja häpeää. Vaikka kaikissa teksteissä ei ilmene tarkoituksellisia vastustavia puhetapoja, on vaietuista asioista kirjoittaminen itsessään ymmärrettävissä äitiyteen kiinnittyvien odotusten kyseenalaistamisena ja niihin liittyvän häpeän vastustamisena.

Analyysin perusteella voidaankin argumentoida, että häpeä rakentaa äitiyden kokemusta merkittäväällä tavalla. Äitiyteen liitetyt sukupuolittuneet odotukset ja vaatimukset johtavat jatkuvaan sosiaaliseen vertailuun, jonka tuloksena häpeän kokemuksia syntyy. Äitien kokema häpeä vaikuttaa äitien käsityksiinsä oman äitiyden onnistumisesta, mutta myös konkreettisesti ohjaa heidän toimintaansa. Äitien kokeman häpeän voidaan myös tulkita pinttyvän osaksi heidän identiteettiään ja minäkäsitystään. Teksteissä äidit rakentavat häpeää kulttuurista ideaaliäidin ja ideaalilapsen käsitystä vasten. Äitien kirjoituksissa ideaalien ja odotusten ulkopuolelle jäävä äitiys ja äitiyden kokemukset rakentuvat häpeällisiksi. Etenkin mielenterveyden haasteiden kuvittama äitiys ja ideaalista poikkeavat vaihtoehtoiset äitiyden muodot rakentuvat häpeällisiksi. Häpeä rakentuu teksteissä myös salatuksi tunteeksi, tunteeksi joka itsessään, ja jonka syyt halutaan piilottaa ja peittää. Analyysin perusteella olisikin tärkeää, että äideillä olisi pääsy erilaisiin psyykkistä hyvinvointia ylläpitäviin, ja mielenterveyden haasteita ennaltaehkäiseviin palveluihin.

Se, millaisia diskursseja aineistosta on löydettävissä ei kuitenkaan ole itsestään selvää, sillä diskurssit, kuten muutkin kielellisen ilmaisun tasot, ovat kontekstisidonnaisia; niitä käytetään, ymmärretään ja tulkitaan eri tavoin riippuen kontekstista, jossa ne on tuotettu (Pietikäinen & Mäntynen 2009, 28–30). Sosiaalisen median alustalta kerätty aineisto saakin minut pohtimaan, kenen ääni aineistossa nousee esiin ja kenen ääni jää kuulumatta. Koska kaikki aineistoon poimitut tekstit ovat suomenkielisiä, ovat analyysin ulkopuolelle väistämättä jääneet äidit, joiden suomen kielitaito on heikkoa. Aineiston ulkopuolelle ovat myös jääneet esimerkiksi äidit, joilla ei ole pääsyä Huono Äiti -sivustolle. Tämä saa minut pohtimaan sitä, kuinka se, millaiset äidit saavat sivustolla äänen, vaikuttaa siihen, millaiset asiat rakentuvat äitiyden kokemuksesta stigmatisoiduiksi ja häpeällisiksi. Tulevassa tutkimuksessa olisikin hedelmällistä tarttua esimerkiksi myös sellaisten äitien äitiyden kokemukseen, jotka eivät puhu suomea, mutta kohtaavat sekä suomalaisen että mahdollisesti muiden kulttuurien äitiyttä koskevat odotukset ja paineet.

Kaupallisena alustana Huonolla Äidillä on myös oma kohderyhmänsä. Sivuston mukaan keskiverto sivuilla kävijä on kaupunkilainen suomenkielinen nainen. Sivuston sisältö on siis tavoitteellisesti tietylle kohderyhmälle tuotettua, ja palvelee enemmän tai vähemmän kaupallisia tarkoituksia. Vaikka sivustolle on mahdollista lähettää omia tekstejä, pidättää Huono Äiti oikeudet julkaista tai olla julkaisematta niitä. Tämä saa minut pohtimaan, kuinka Huono Äiti alustana on vaikuttanut siihen, millaiset tekstit ovat valikoituneet julkaistaviksi? Vaikuttaako Huono Äidin brändi-imago siihen, millaista kuvaa ja käsitystä äitiydestä Huono Äiti julkaisujensa myötä rakentaa? Tulevassa tutkimuksessa mielenkiintoista olisikin tutkia äideille suunnattuja (kaupallisia) alustoja tarkemmin; millaisia tavoitteita alustoilla on ja miten ne vaikuttavat äitiyttä koskeviin kulttuurisiin käsityksiin.

Sivustolle lähetetyillä teksteillä voidaan myös ymmärtää olevan eri tarkoitus, kuin muissa konteksteissa tuotetuilla teksteillä. Tekstien kirjoittajilla onkin saattanut olla omia tavoitteitaan, jotka ovat vaikuttaneet siihen, mistä he ovat päättäneet kirjoittaa ja millä tavalla. Myös tekstien anonymiteetti on mahdollistanut erilaisten kokemusten esiin nostamisen, kuin omalla nimellä kirjoitetut tekstit. Uskon, että tekstien anonymiteetti on mahdollistanut salattujenkin tunteiden käsittelyn, mikä on tutkimuksen ja äitiyteen kietoutuneen häpeän kannalta hedelmällistä. Koska tekstit ovat anonyymejä, ei niihin myöskään kiinnity samanlaista performatiivisuutta, kuin esimerkiksi omalla nimellä kirjoitettuihin teksteihin.

Sosiaalinen media nousee tutkimuksessa esiin aineiston keruun alustana mutta myös äitien kertomuksissa äitiyden kokemukseen ja häpeään vaikuttavana ympäristönä ja osatekijänä. Sosiaalisen median myötä sosiaalinen vertailu on jatkuvasti äitien elämässä läsnä, myös yksityisen alueella. Toisaalta sosiaalinen media mahdollistaa myös useiden samanaikaisten äidin ideaalien olemassaolon ja fyysisestä ja ajallisesta tilallisuudesta riippumattoman tukiverkoston luomisen. Samalla kun sosiaalinen media saattaa altistaa äidit vertailusta aiheutuvalle häpeälle, sosiaalisella medalla on myös mahdollisuus toimia alustana, jossa omaa äitiys saa sosiaalista hyväksyntää. Sosiaalinen media saattaakin olla alusta, jolla ideaaliäidin harhaa ja sen tuottamaa häpeää pystytään tulevaisuudessa äitien itsensä toimesta kyseenalaistamaan ja vastustamaan, ja vaihtoehtoisia puhetapoja rakentamaan.

7. LÄHTEET

Ahmed, Sara (2014) *The Cultural Politics of Emotion* Second edition. Edinburgh: Edingburgh University Press.

Berg, Kristiina (2009) Kulttuuriset odotukset äitiyden rakentajina. *Janus* 17:2, 170–175.

Burr, Vivien & Vainonen, Jyrki (2004) *Sosiaalipsykologisia ihmiskäsityksiä*. Tampere: Vastapaino.

Cacciatore, Raisa & Janhunen Kristiina (2018) Täydelliset äidit – 11 myyttiä. Kristiina, Janhunen & Minna, Oulasmaa (toim.) *Äidin kielletyt tunteet*. Helsinki: Väestöliitto, 12–27.

Dant, Tim (1991) *Knowledge, Ideology and Discourse: a Sociological Perspective*. London: Routledge.

Davies Bronwyn & Harré, Rom (1990) Positioning: The discursive production of selves. *Journal for the Theory of Social Behaviour* 20:1.

Goffman, Erving (1967) *Interaction Ritual. Essays on Face-to-Face Behavior*. Chicago: Aldine Publishing Company.

Harré, Rom (1986) *The Social Construction of Emotions*. Oxford: Blackwell.

Huono Äiti (2021) Tietoa. <https://www.huonoaiti.fi/mika-huono-aiti/> [Viitattu 09.02.2021.]

Huono Äiti (2021) Yrityksille. <https://www.huonoaiti.fi/yrityksille/kerrotaanko-tarinasi-yhdessa-naisille/> [Viitattu 09.05.2021.]

Jokinen, Arja & Juhila, Kirsi & Suoninen, Eero (2016) *Diskurssianalyysi: teoriat, peruskäsitteet ja käyttö*. Tampere: Vastapaino.

Juhila, Kirsi (2021a) Teemoittelu. Teoksessa Jaana Vuori (toim.) *Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja*. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto [ylläpitäjä ja tuottaja]. <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/kvali/analyysitavan-valinta-ja-yleiset-analyysitavat/teemoittelu/> [Viitattu 15.02.2021.]

Juhila, Kirsi (2021b) Laadullisen tutkimuksen ominaispiirteet. Teoksessa Jaana Vuori (toim.) Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto [ylläpitäjä ja tuottaja]. <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/kvali/mita-on-laadullinen-tutkimus/laadullisen-tutkimuksen-ominaispiirteet/> [Viitattu 15.02.2021.]

Kosonen, Miia & Laaksonen, Salla-Maaria & Rydenfelt, Henrik & Terkamo-Moisio, Anja (2018) Sosiaalinen media ja tutkijan etiikka. *Media & viestintä* 41:1, 117–124.

Leeming, Dawn & Boyle, Mary (2004) Shame as a social phenomenon: A critical analysis of the concept of dispositional shame. *Psychology and Psychotherapy: Theory, Research & Practice* 77:3, 375–396.

Mead, George Herbert (1934) *Mind, Self, and Society from the Standpoint of a Social Behaviorist*. Chicago: University of Chicago Press.

Nätkin, Ritva (1997) *Kamppailu suomalaisesta äitiydestä : maternalismi, väestöpolitiikka ja naisten kertomukset*. Helsinki: Gaudeamus.

Pietikäinen, Sari & Anne, Mäntynen (2009) *Kurssi kohti diskurssia*. Tampere: Vastapaino.

Scheff, Thomas (2000) Shame and the Social Bond: A Sociological Theory. *Sociological theory* 18:1, 84–99.